

Dr. sc. Beba Ešrefa Rašidović, viši bibliotekar / Senior Librarian
Voditeljica Biblioteke Fakulteta za kriminalistiku,
kriminologiju i sigurnosne studije / Faculty of Criminalistics,
Criminology and Security Studies Head of Library

UDK 001.102+37.011.33

Pregledni naučni članak

**IZBORNI PREDMET INFORMACIJSKE PISMENOSTI
„BIBLIOTEČKO-INFORMACIJSKE BAZE“
U KURIKULUMU FAKULTETA ZA KRIMINALISTIKU,
KRIMINOLOGIJU I SIGURNOSNE STUDIJE
UNIVERZITETA U SARAJEVU**

**INFORMATION LITERACY ELECTIVE COURSE
“LIBRARY-INFORMATION DATABASES” IN
THE CURRICULUM OF THE FACULTY OF CRIMINOLOGY
AND SECURITY STUDIES, UNIVERSITY OF SARAJEVO**

Sažetak

Razvoj informacijskog društva, društva znanja i ekonomije zasnovane na znanju utjecao je na reforme visokog obrazovanja i uvjetovao nove obrazovne paradigme, a u skladu s tim i nove modele i načine učenja. Afirmira se konstruktivistički i konektivistički pristup učenju i aktivno učenje umjesto reprodukcije znanja, pa značajnije postaje stjecanje manjeg obima trajnih znanja koja će omogućiti samostalno učenje. Od učenja činjenica važnije postaje usvajanje znanja i vještina koje leže u temelju procesa učenja odnosno metakompetencija informacijske pismenosti. Programe informacijske pismenosti u akademskom ali i drugim obrazovnim okruženjima mogu osmisliti i implementirati visokoobrazovani bibliotečko-informacijski stručnjaci s obzirom da su specijalisti za organizaciju i upravljanje znanjem. Jedan takav program, njegovi sadržaji, načini izvođenja i ostvareni ciljevi predstavljeni su u ovom radu.

Ključne riječi: *aktivno učenje, stjecanje znanja, metakompetencije informacijske pismenosti, programi, izborni predmet*

Summary

The development of the information society, knowledge society and knowledge-based economy impact on higher education reform and caused a new educational paradigm, and in accordance with these, new models and ways of learning. It

promotes the constructivist and conectivist approach to learning and active learning. Instead of reproduction of knowledge it becomes more significant acquisition of small-scale permanent knowledge that will enable independent learning. From learning the facts, the more important becomes the adoption of knowledge and skills that underpin the learning process, i.e. information literacy meta-competencies. Information literacy programs in academic, but also in other educational environments, can develop and implement highly educated library-information professionals given the fact that they are specialist for the organization and management of knowledge. Such a program, its content, methods of implementation and achieved goals are presented in this article.

Keywords: *active learning, acquiring knowledge, meta-competencies of information literacy, programs, elective course*

Uvod

Principi razvoja visokog obrazovanja u skladu sa stalnim promjenama u društvu utemeljeni su još 1998. godine u UNESCO-ovoj Svjetskoj deklaraciji o visokom obrazovanju za 21. stoljeće (World declaration on higher education for the twenty-first century), prema kojoj visoko obrazovanje „uključuje sve vrste studija i naobrazbe što ih pružaju univerziteti i druge vrste obrazovnih ustanova koje kompetentni državni organi priznaju kao institucije visokog obrazovanja“ (1998: 1). Deklaracija konstatira da bez adekvatnih obrazovnih i istraživačkih institucija koje će stvarati kritičnu masu vještih i obrazovanih ljudi niti jedna zemlja ne može računati na unutarnji održivi razvoj. Zato se visokoškolske institucije moraju transformirati u institucije cjeloživotnog učenja u skladu sa uvjerenjem da je obrazovanje fundament ljudskih prava, demokracije, mira i održivog razvoja. Misija i uloga visokog obrazovanja leži u sljedećim zadacima: da obrazuje visokokvalificirane diplomirane studente i odgovorne građane za sve segmente ljudske aktivnosti kroz relevantne kvalifikacije i profesionalnu naobrazbu koja kombinira visok nivo znanja i vještina u okviru kurseva i sadržaja prilagođenih sadašnjim i budućim potrebama društva; da pruža mogućnosti za cjeloživotno učenje i aktivno učešće u društvu; da razvija, stvara i širi znanje kroz istraživanja u prirodnim, tehničkim, društvenim, humanističkim znanostima i kreativnoj umjetnosti. Unapređenje znanja kroz istraživanje je ključna uloga svih sistema visokog obrazovanja koji trebaju kroz svoje programe promovirati inovacije, interdisciplinarnost i transdisciplinarnost uz dugoročnu orijentaciju na ciljeve i potrebe društva, uz poštovanje različitosti kultura i zaštitu životne sredine. Relevantnost se u isto vrijeme odnosi na široko opće obrazovanje i na stručna specifična znanja uz

fokusiranje na vještine i sposobnosti koje će omogućiti pojedincima da se prilagode novim životnim potrebama i eventualnim promjenama poslova i zanimanja. Nova paradigma visokog obrazovanja svojim sadržajima, metodama i praksom treba osigurati inovativni pristup obrazovanju kroz kritičko promišljanje i kreativnost uz nove pedagoške i didaktičke postulate koji omogućuju stjecanje vještina, kompetencija i sposobnosti za kreativnu i kritičku analizu i nezavisno razmišljanje, gdje kreativnost uključuje kombinaciju tradicionalnih znanja i know-how znanja sa razvojem znanosti i tehnologije. Ovakvi se pedagoški i didaktički zahtjevi moraju odražavati u nastavnim planovima i programima svih disciplina.

Promjene u društvu uvjetovane razvojem informacijskog društva, društva znanja i ekonomije zasnovane na znanju dovele su do reformi unutar visokog obrazovanja i nove obrazovne paradigme, koja u povratnoj sprezi mijenja načine i modele učenja. Veliki broj dostupnih informacija, stalne i brze promjene i inovacije u svim sferama života uvjetuju osavremenjivanje sadržaja učenja, pa nužno i metoda učenja. Napušta se tradicionalni model reprodukcije znanja i u žižu stavlja aktivno učenje. Umjesto biheviorističke, prosvjetiteljske pedagogije, afirmira se konstruktivistički i konektivistički pristup. Životni ciklus informacija i na njima zasnovanog znanja sve je kraći, pa je značajnije stjecanje manjeg obima trajnih znanja koja će omogućiti samostalno učenje; od učenja činjenica važnije postaje učiti kako učiti. Znanja i vještine koje leže u temelju procesa učenja, stjecanja znanja i upravljanja znanjem su metakompetencije informacijske pismenosti. Metakompetencije informacijske pismenosti su zajedničke svim disciplinama i područjima, svim okruženjima učenja i svim nivoima obrazovanja i ključne su za potpuno obrazovanje u kompleksnom informacijskom okruženju, jer omogućuju svakoj osobi da preuzme nadzor nad svojim učenjem i stjecanjem znanja, te tako upravlja osobnim znanjem. Visokoobrazovani bibliotečko-informacijski stručnjaci angažirani u visokoškolskim bibliotekama kao komunikacijskim centrima za posredovanje zabilježenog znanja, resursima za podršku znanju i dijelovima industrije znanja, „učestvuju u misiji učenja kao edukatori“ (Bennett, 2009: 194) i mogu doprinijeti formalnom kurikulumu i unaprijediti procese učenja, stjecanja znanja i upravljanja znanjem kroz razvijanje i implementaciju programa informacijske pismenosti.

Izborni predmet „Bibliotečko-informacijske baze“

Primjer programa informacijske pismenosti razvijenog i implementiranog u kurikulumu od bibliotečko-informacijskog stručnjaka je program izbornog predmeta „Bibliotečko-informacijske baze“ Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu. Ovo je modul koji po svojoj suštini i sadržaju predstavlja znanja, sposobnosti i vještine informacijske pismenosti iako se zove „Bibliotečko-informacijske baze“. Uključen je u kurikulum 2007. godine, ali su ga studenti prvi put odabrali 2010/2011, a potom i 2011/2012. i 2012/2013. akademske godine. Riječ je o izbornom predmetu na dva od tri odsjeka Fakulteta u četvrtom semestru u trajanju od 45 sati, koji kroz predavanja i vježbe i različite oblike praktične primjene stečenih znanja studentima donosi ukupno 3 (ECTS) kredita. Modul se zasniva na modelu prožimanja komponenti (Rašidović, 2011, 2014), prvom bosanskohercegovačkom okvirnom modelu informacijske pismenosti, ali se u svakoj akademskoj godini nastojao inovirati način izvedbe.

Biblioteka Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu i voditeljica biblioteke je od osnivanja biblioteke (1994. godine) educirala različite kategorije svojih korisnika poučavanjem pojedinaca ili malih neformalnih grupa studenata prilikom dolaska u biblioteku kroz informacijski intervju i pretraživanje klasičnih bibliotečkih kataloga u potrazi za odgovarajućim izvorima informacija. Prvim postdiplomskim studijem akademske 2005/2006. godine u okviru modula „Metodologija“, a na prijedlog bibliotečko-informacijskog stručnjaka, osmišljen je, ponuđen i realiziran početni programski sadržaj u trajanju od četiri školska sata koji je obuhvatao znanja i vještine iz domena pristupa znanju i umijeću citiranja. Kao rezultat ovih aktivnosti sljedeće akademske godine, 2007/2008, u nastavni plan i program uključen je novi izborni predmet pod nazivom „Bibliotečko-informacijske baze“. Iako njegov naziv pokazuje postojanje niza predrasuda u odnosu na koncept informacijske pismenosti, jer podrazumijeva samo pretraživanje dostupnih izvora informacija, modul predstavlja izborni predmet informacijske pismenosti i realizira se na dva od tri odsjeka Fakulteta (na odsjeku Kriminologija i odsjeku Sigurnosne studije) u trajanju od 45 sati koji studentima donosi 3 (ECTS) kredita.

Iako je predmet samo izborni, to ne umanjuje gotovo historijsku činjenicu da je uvršten u formalni kurikulum i da je njegovo izvođenje povjereno bibliotečko-informacijskom stručnjaku. Kako je naznačeno u nastavnom programu, svrha modula je pristup znanju i korištenje i pretraživanje

tradicionalnih i savremenih informacijskih resursa kao pretpostavka i polazište svakog obrazovnog, stručnog i znanstvenog rada, jer je informacijska pismenost neizostavna činjenica života i rada u eri eksplozije informacija, a znanja iz ovoga modula potpora su svim ostalim modulima. Osnovni cilj modula je upoznavanje studenata sa bibliotečko-informacijskim resursima i njihovo osposobljavanje za samostalni pristup i pretraživanje raspoloživih tradicionalnih i elektronskih informacijskih izvora. Modul je tako koncipiran da su cjeline utvrđene i definirane, ali se njihov sadržaj može mijenjati i dopunjavati u skladu sa promjenama koje u međuvremenu mogu nastati u načinima učenja ili prema željama i potrebama studenata. Težište je na vježbama i praktičnoj primjeni, ali se studenti kroz predavanja trebaju upoznati i sa teoretskim naznakama pojedinih tema, pa je za početak predavanja predviđeno uvođenje u pojam informacijske pismenosti, kako bi se studentima objasnilo šta to znači i šta je, zapravo, konačni cilj ovoga modula i koje su njegove prednosti za one koji ga budu slušali. Dugogodišnje iskustvo ukazuje na činjenicu da studenti dolaze iz različitih srednjih škola, sa različitim programima i sa različitim prethodnim znanjima koja nisu na zavidnom nivou kad je riječ o ovoj materiji, pa je potrebno nešto reći i o životu informacija, o količini informacija koja se proizvede, o životnom toku informacija i agentima informacijskih znanosti; predstaviti razliku između informacijske i informatičke pismenosti, a zatim objasniti pojam biblioteke, različite vrste biblioteka po njihovim fondovima, kako bi se razjasnilo kakvi se, zapravo, sadržaji u njima primarno mogu naći, kao i pojam drugih informacijskih agenata za pohranjivanje i pretraživanje informacija.

Slijedi poglavlje uvođenja u sferu interneta, Worl Wide Weba i mašina za pretraživanje, zatim pojam OPAC-a, predstavljanje COBISS-a i drugih online javno dostupnih kataloga sa vježbama pretraživanja za potrebe konkretnih zadataka postavljenih u drugim modulima, pomoć u izradi eseja i seminarskih radova postavljanjem radne bibliografije; predstavljanje elektronskih recenziranih baza podataka koje su kupljene, ali isto tako i mnogih besplatnih, a korisnih i opet vježbe njihovog pretraživanja, formuliranja prirode i opsega informacijske potrebe kao i predstavljanje raznih portala, stranica sa sadržajima iz kriminologije, kriminalistike i sigurnosti, linkova na značajne organizacije, domaće i međunarodne, na izdavače koji objavljuju publikacije sa tematikom iz kriminologije, kriminalistike i sigurnosnih znanosti. Značajan dio pripada procjeni pretraženih izvora i prikupljenih informacija, njihovoj relevantnosti, istinitosti i vjerodostojnosti i principima koji nam u toj procjeni pomažu kao i usvajanju pronađenih informacija i njihovom korištenju. Također je predviđeno upoznati studente sa međubibliotečkom pozajmicom, zatim

vrstama publikacija i pojmom bibliografije i njenim značajem, šta je to registar ili indeks i za šta služi, a onda, naravno, cjelina o citiranju i referenciranju, pojmu citatnih baza i faktora utjecaja, zašto je važno citirati, različitim načinima citiranja, dobroj praksi, lošoj praksi i plagijarizmu. Sve vrijeme trajanja modula predviđena je bliska saradnja sa studentima i pomoć kod bilo kojeg segmenta, puno praktičnih primjera i prezentacija kao i maksimalno učešće studenata u svakom trenutku.

Ovako koncipiran sadržaj modula je predstavljao početni silabus, a držao se prijedloga i principa američkih „Standarda informacijske pismenosti za visoko obrazovanje“ i u vrijeme kada je osmišljen, bio je u skladu sa tadašnjim mogućnostima i potrebama nastave i učenja.

Izborni je predmet prvi put realiziran 2010/2011. akademske godine i to samo na odsjeku Sigurnosne studije i slušalo ga je ukupno 27 studenata od kojih su 24 bila redovna. Na prvom satu nastave poslije predstavljanja i upoznavanja studenti su zamoljeni da na dobrovoljnoj bazi anonimno ispune pre-test informacijske pismenosti kako bi se procijenila njihova znanja iz pojedinih segmenata, što bi bio važan pokazatelj u kojem pravcu bi se trebala kretati predavanja i vježbe. Pre-test je pokazao praznine u znanju koje su se nastojale popuniti tokom izvođenja nastave. Ideja je bila da se kroz konkretne teme za seminarske radove iz drugih modula zajednički razmotre svi standardi informacijske pismenosti u smislu postavljanja istraživačkog pitanja, definiranja ključnih riječi i sinonima, postavljanja strategije pretraživanja, kreiranja radne bibliografije pretraživanjem bibliotečko-bibliografskih sistema kakvi su COBISS, Crolist ili Metel, zatim pretraživanja putem tražilica, pretraživanja recenziranih baza podataka kojima je u to vrijeme omogućen pristup uz procjenu pronađenih izvora, te pouke o vrstama informacijskih izvora, njihovom adekvatnom korištenju u smislu autorskih prava, izbjegavanja plagijarizma, citiranja i referenciranja.

Kako je modul u evaluaciji studenata na kraju semestra dobio dobre ocjene, u akademskoj 2011/2012. godini je izabran i implementiran na oba predviđena odsjeka: odsjeku Kriminologija i odsjeku Sigurnosne studije. Na prvom satu su studenti opet zamoljeni da dobrovoljno anonimno ispune pre-test informacijske pismenosti kako bi se moglo spoznati šta im predstavlja nejasnoće i poteškoće. Test je bio isti kao i u prethodnoj generaciji, a ovaj put ga je popunilo 50 studenata, iako je njihov broj bio veći. Rad u nastavi je bio otežan zbog brojnosti studenata, pa se donekle morao promijeniti način rada. Studenti su sada, kako su tekla predavanja, bili obavezni uraditi praktično zadaću iz materije koja se izlagala na prethodnim predavanjima u pisanoj formi u kojoj su trebali napraviti neku vrstu projekta za izradu seminarskog rada o temi koja im je bila zadana iz drugih modula ili o nekoj

temi po slobodnom izboru uz primjenu onih znanja koja su kroz pouku i vježbe stekli. Dakle, nije bilo potrebno pisati rad, nego neku vrstu pripreme za pisanje rada, odnosno u odnosu na šire koncepte definirati temu rada sa ključnim istraživačkim pitanjima i radnom bibliografijom, pri čemu je trebalo pronaći po pet relevantnih izvora u biblioteci, na Googleu i u raspoloživim bazama podataka uz objašnjenje zašto ih smatraju relevantnim.

Predmet je implementiran i u akademskoj 2012/2013. godini na oba odsjeka, a ukupan broj studenata je bio preko stotinu, što je utjecalo na način rada i donijelo određene promjene. Promjene su bile uvjetovane i primjenom modela prožimanja komponenti, prvog bosanskohercegovačkog modela informacijske pismenosti koji počiva na konceptima (*concept based*) kao i na alatima (*tool based*) i u kome se četiri glavne komponente: komponenta sadržaja, komponenta vještina, komponenta vrednovanja i pedagoško/andragoška komponenta, zajedno sa svim svojim elementima uzajamno prožimaju i povezuju, zavise jedni od drugih i usvajaju se u uzajamnoj povezanosti i međuzavisnosti na način da se opća znanja usvajaju kroz posebna i obratno, vještine se stječu u odnosu na opća i posebna znanja, a paralelno se odvija i proces vrednovanja i upotrebe na etičan način i po pravnim propisima. Imanentan je proces i horizontalne i vertikalne povezanosti između svih elemenata modela, koji su neodvojivi jedni od drugih.

Studenti su i u ovoj generaciji zamoljeni da na dobrovoljnoj bazi anonimno ispune pre-test informacijske pismenosti za šta nisu bili posebno raspoloženi i to je uradilo tek njih 27.

Nakon uvodnih predavanja i razgovora o razvoju informacijskog društva, obilju informacija koje se nude, informacijskoj pismenosti, šta ona znači i kakva je njena vrijednost za budući život svake osobe kao pojedinca, zaposlenika i građanina sa svim različitim ulogama u životu, nastojao se potaknuti dijalog o informacijskom društvu i društvu znanja, o eksploziji informacija povezanoj sa razvojem tehnologije, na plastičan način predstaviti šta znači ogromna količina informacija koja je postala nesamjerljiva, osobito razvojem društvenih medija, i kako njome ovladati, te se nastojala razviti diskusija, izazvati oprečna mišljenja i njihova argumentacija.

S obzirom na poseban značaj i poimanje informacija u znanstvenim disciplinama koje se na Fakultetu izučavaju, raspravljalo se i o informacijama kao podlozi svekolikog znanja te o različitim vrstama informacija važnim u različitim segmentima života i rada, kao što je razlika između znanstvenih, stručnih, komercijalnih informacija i sl., te njihova upotreba ovisno o prirodi informacijske potrebe. S tim u vezi se govorilo i o

nastanku i životnom ciklusu informacija, izvorima informacija, štampanim i elektronskim, njihovim svojstvima i karakteristikama, po različitim kriterijima, pohranjivanju i selekciji informacija kroz razne agente pohranjivanja i selekcije, od biblioteka, muzeja, arhiva do interneta, mašina za pretraživanje, baza podataka, kroz različite medije i formate, a sve to kroz konkretne primjere povezane sa materijom drugih modula koji se izučavaju u četvrtom semestru na oba odsjeka.

Nakon toga se prešlo na definiranje prirode i opsega informacijske potrebe kroz znanja stečena iz prethodnih izlaganja s obzirom da suština nije u pronalaženju informacija u ograničenom broju izvora, nego u odabiru iz naizgled neograničenog mnoštva izvora, a povezano sa znanjima iz disciplina kao konceptima važnim za definiranje upita za pretraživanje termina, ključnih riječi, sinonima kao i različitih izvora informacija ovisno o tome kakve informacije tražimo i za šta su nam potrebne. Definiranje prirode i opsega informacijske potrebe je procedura izbora iz mnoštva i podrazumijeva formuliranje istraživačkih pitanja, njihovo sužavanje i proširivanje, prepoznavanje vrste potrebnih informacija za postavljena pitanja, problem ili temu, kao i posebnih izvora, formata ili stavova. Ukazano je na razlike u opsegu informacija kod kratke prezentacije, eseja, seminarskog rada ili završnog rada, te kako neki zadaci mogu biti završeni korištenjem apstrakta, rezimea ili pregleda, a drugi zahtijevaju detaljnije i sveobuhvatnije informacije, za neke je važno vrijeme u smislu najsvježijih informacija, a neki podrazumijevaju duži vremenski period ili čak historijski otklon. Za neke zadatke nam trebaju informacije iz znanstvenih i stručnih časopisa i zbornika sa konferencija ili iz zakona i zakonske regulative, vladinih publikacija, popularnih časopisa i sl. Zadatak može zahtijevati vizuelne izvore (slike, slajdove, mape, karte), numeričke izvore (statistike) ili različite uglove gledanja na isti problem. Paralelno s ovim ukazano je na razlike između knjiga, monografija, časopisa i drugih serijskih publikacija, objašnjeno je šta je bibliografija i kako korisno može poslužiti za pronalaženje izvora informacija bez obzira da li je u štampanoj ili elektronskoj formi i da li se nalazi na kraju nekog informacijskog proizvoda ili je posebna publikacija nastala po različitim kriterijima za njihovo kreiranje.

Predodčen je niz primjera kako koncepti moraju biti promišljeni i kako u njihovom promišljanju treba krenuti od tercijarnih izvora informacija i upoznavanja sa nepoznatim pojmovima, preko udžbenika, različitih bibliografija, indeksa do monografija i članaka iz časopisa i drugih primarnih izvora bilo štampanih ili elektronskih kao recentnih znanstvenih informacija. Istaknut je značaj revidiranja svih ovih procesa s obzirom da nezadovoljavajući rezultati ali i nova saznanja otvaraju nove vidike,

rasvjetljavaju značenja i pomažu u fokusiranju na one informacije koje su najrelevantnije za zadovoljenje potrebe za informacijama i koje su razlog njihovog traženja. Potraga za informacijama podrazumijeva definiranje strategija pretraživanja i njihovog filtriranja upotrebom Booleovih operatora, kraćenja, kazala, definiranjem viših i nižih rodni pojmova kako bi se izbjegao preveliki ili mali broj dobijenih rezultata, primjenom strategija pretraživanja u različitim sistemima za pretraživanje upotrebom različitih korisničkih interfeasa i mašina za pretraživanje sa različitim komandama, jezicima, protokolima i parametrima pretraživanja. Predstavljani su paralelno klasični i elektronski bibliotečki katalogi, površinski i duboki web, mašine za pretraživanje, direktoriji, recenzirane baze podataka, različiti mediji i osnove medijske pismenosti, osobito u vezi sa internetom i društvenim mrežama.

Paralelno s tim se stječu znanja i iskustva koja se mogu primijeniti na svako istraživanje i svaku informacijsku potrebu u obrazovanju, radu i svakodnevnom životu za rješavanje postavljenih zadataka. Što su bolja usvojena znanja iz općih i posebnih znanja, to su bolje definirani elementi ove komponente, lakše je i brže pretraživanje i kraći je i učinkovitiji put do potrebnih informacija, a proces traženja informacija je zapravo proces izgradnje znanja od općih polaznih koncepata do sve dubljeg i slojevitijeg poimanja materije kroz vrednovanje pronađenih informacija, što se odvija paralelno sa svim ranijim aktivnostima, a osobito prilikom izlučivanja informacija kao posljedice njihove analize i procjene. Kritičko propitkivanje, analiza i procjena pronađenih informacija je podloga i razlog njihovog izlučivanja, njihove organizacije i povezivanja u svrhu stvaranja, usvajanja i predstavljanja novog znanja, a izlučivanju vrednovanih informacija slijedi njihova logička organizacija i sinteza, čiji rezultat će biti stvaranje novog informacijskog proizvoda kroz kognitivni proces pretvaranja informacija u znanje, što podrazumijeva iščitavanje teksta i odabir glavnih ideja koje se formuliraju svojim riječima i odabir dijelova teksta koji će biti doslovno navedeni, a paralelno s tim se bilježe svi pripadajući elementi izvora informacija za kasnije referenciranje i sastavljanje bibliografije. Govorilo se i o informacijskom čitanju i vrstama informacijskog čitanja i bilježenja.

Kritičko propitkivanje, analiza i procjena pronađenih informacija su od izuzetne važnosti u mnoštvu dostupnih izvora informacija, te je ukazano na različite polazne kriterije za procjenu pouzdanosti, valjanosti, istinitosti i pravovremenosti izvora informacija i informacija sadržanih u njima u skladu sa vrstom izvora informacija kroz autorstvo, argumente i metode, namjeru izvora, postojanje predrasuda, prevara i manipulacija, čime se ušlo i u područje etičkog korištenja i predstavljanja informacija, autorskih prava, plagiranja, citiranja i referenciranja, otvorenog pristupa i kreativnih

zajednica, te odgovornosti za kreiranje svojih i upotrebu tuđih informacijskih proizvoda povezanu sa brisanjem granica između tvorca i korisnika informacija kao i razvijanje svijesti o njihovim mogućim učincima i posljedicama u društvu. Govorilo se o važnosti citiranja i referenciranja, bibliografskom opisu, stilovima citiranja, sastavljanju bibliografije i plagijarizmu, te se ukazalo da je to stvar osobne odgovornosti i duhovnog habitusa svake osobe te intelektualnog poštenja.

Važna tema je bilo i korištenje i pisanje apstrakta ili sažetka kao posebne vrste vodiča kroz znanstvenu literaturu i znanstvene dokumente ali i kao načina i vježbe bilježenja u sažetoj formi važnih činjenica i ideja do kojih se došlo informacijskim čitanjem.

S obzirom da bolonjski način studiranja pretpostavlja samostalno učenje i pisanje mnoštva eseja i seminarskih radova i njihovu prezentaciju i interpretaciju pred kolegama, a kasnije i izradu završnog rada, smatralo se važnim uključiti i sadržaje koji se odnose na akademsko pisanje, IMRAD strukturu teksta, organizaciju teksta, jasnoću jezika, gramatičku ispravnost, poštovanje gendera, upotrebu politički korektnog jezika, izbjegavanje govornog diskursa, izbjegavanje Google prevođenja, izgled naslovne stranice, raspored informacija i količine potrebnih informacija na naslovnoj i koričnoj stranici kao i na neke druge standarde izrade radova.

Nastava je bila jednom sedmično u trajanju od tri školska sata, a s obzirom na brojnost studenata, ideja je bila da studenti prođu kroz pet različitih segmenata informacijske pismenosti uz izradu praktičnih zadataka u obliku pet zadaća od definiranja prirode i opsega informacijske potrebe i postavljanja strukture rada do izbora relevantnih izvora informacija i sastavljanja bibliografije i pisanja apstrakta. Nastojalo se motivirati studente na ovakav način rada kako bi naučili savladati poteškoće u pisanju radova i poduzimanju prvih koraka u realiziranju takvih zadataka s obzirom da je dugogodišnje iskustvo pokazalo da studenti u tome imaju problema. Namjera nije bila isporučivanje definicija i činjenica koje bi studenti trebali zapisivati, a onda kroz usmeni ili pismeni ispit interpretirati, tako da su predavanja imala okosnicu kroz PowerPoint prezentaciju, ali je ona bila samo podsjetnik, te se nastojalo predavanja usmjeriti prema konkretnoj situaciji uz kreativne improvizacije i poklanjanje više pažnje onome što je manje poznato i nedovoljno jasno. PowerPoint prezentacije su bile dostupne studentima preko njihove Facebook-grupe. Nastojala se izbjeći bilo kakva vrsta formalne provjere znanja, jer su ishodi učenja trebali biti konkretni učinci prezentirani kroz ciklus logično povezanih zadataka u pisanoj formi. Time se realizacija sadržaja i evaluacija postignuća približila andragoškim

principima: u ispitnim uvjetima, koje kontroliraju kako nastavnik tako i polaznici, testirana je sposobnost primjene saznatog, a ispitna anksioznost svedena na minimum.

Studenti su mogli birati jedan od pet koncepata iz disciplina koje se izučavaju u okviru drugih modula kao polazni koncept iz kojeg će definirati svoju temu na koju će se odnositi i svi ostali predviđeni zadaci. Time je u cijelosti poštovan problemski pristup u korelaciji među predmetima/studijskim kolegijima, čime je potcrtano koliko informacijska pismenost prožima svaku drugu akademsku pismenost. Vodilo se računa da izborni predmet pohađaju i polažu studenti sa dva različita odsjeka, pa su se polazni koncepti prilagodili, s jedne strane, pitanjima sigurnosnih studija, a s druge, pitanjima kriminologije. Ti su koncepti bili:

1. mediji i kriminalitet
2. građani i sigurnost
3. siromaštvo i trgovina ljudima
4. politika i diplomatija
5. kompjuterski kriminalitet

Od ovih polaznih koncepata studenti su trebali u prvom zadatku definirati temu sužavanjem i dovođenjem u vezu polaznih koncepata uz pomoć vremenskih, prostornih ili nekih drugih odrednica, postaviti osnovnu strukturu nekog zamišljenog rada i definirati osnovne pojmove, ključne riječi i njihove sinonime koji bi im mogli pomoći u potrazi za izvorima informacija povezanih sa ovom tematikom.

Tako je i na predavanjima definirana jedna polazna tema, jer je zamišljeno da ona bude vodeća za sve praktične primjere tokom izvođenja nastave na isti način kako to i studenti trebaju uraditi kod kuće.

Drugi zadatak je podrazumijevao konkretnu potragu za izvorima informacija prema definiranim ključnim riječima i njihovim sinonimima u bibliotečko-bibliografskoj bazi podataka i COBISS-sistemu kroz lokalnu bazu biblioteke Fakulteta, te uzajamnu bazu COBISS BiH¹ kao i kroz COBISS.net u nekoj od uzajamnih baza drugih uključenih država po nekom od vlastitih kriterija. Predviđeno je izlučivanje samo onih izvora informacija koji se najdirektnije odnose na postavljene upite za pretraživanje, što je podrazumijevalo postavljanje određenih strategija pretraživanja uz upotrebu Booleovih operatora u smislu sužavanja, filtriranja ili proširivanja zadanih parametara

¹ Uzajamna baza je u to vrijeme bila jedinstvena.

ili upotrebom viših i nižih generičkih pojmova kako bi se došlo do najrelevantniji izvora informacija koje se nalaze u ovim bazama podataka uz objašnjenje zašto su relevantni.

Ovome zadatku je prethodilo predstavljanje bibliotečko-bibliografskih baza, online dostupnih kataloga biblioteka i informacijskih centara, njihovih karakteristika uz detaljna uputstva i praktično pretraživanje na zajedničku zadanu temu uz dobrovoljno učešće studenata u konkretnom pretraživanju i podsticanje da predlažu upite, načine pretraživanja, filtriranja i odabira.

Treći se zadatak odnosio na recenzirane baze podataka koje su u to vrijeme bile dostupne preko web-stranice Fakulteta iza navigacijske oznake za biblioteku. Tri ključne su bile EBSCO, Emerald i ScienceDirect, te su studenti upućeni da o svojoj temi i preko postavljenih upita za pretraživanje u ovim bazama podataka pronađu relevantne izvore informacija kojima imamo pristup, a da pritom budu zastupljeni članci iz časopisa, poglavlja iz knjiga, te knjige sa objašnjenjem zašto su relevantni i adekvatniji od nekih drugih.

Četvrti zadatak je bilo sastavljanje bibliografije od svih odabranih izvora informacija o određenoj temi, a prethodilo je upoznavanje sa pojmom bibliografije u njenom užem i širem smislu, o značaju kao izvoru informacija, o bibliografskom opisu i elementima bibliografskog opisa, o citiranju, referenciranju, autorskim pravima, kreativnoj zajednici i svemu onome što je povezano sa ovom materijom.

Peti zadatak se odnosio na pisanje apstrakta. Ovaj zadatak je predviđen za rad u razredu, a ne kao domaća zadaća, te su studenti dobili tekst od dvije stranice koji se odnosio na pranje novca kao globalni sigurnosni izazov za koji su trebali sačiniti apstrakt, a uz apstrakt su trebali napisati i referencu na osnovu dostupnih potrebnih elemenata bibliografskog opisa.

Zadaće su donosile određeni broj bodova, maksimalni broj bodova za svaku zadaću je bio 20, a bodovi su se na kraju sabirali u konačni zbir za ocjenu.

Dvadeset studenata je završilo svoje zadatke na ovakav način. Drugi nisu osvojili dovoljan broj bodova, jer su ili pogrešno shvatali postavljene zadatke ili podmetali tuđe vježbe i prepisivali tuđe radove po sistemu copy-paste sa raznih web-stranica (uglavnom onih koje nude već urađene seminarske ili diplomske radove).

Na kraju edukacijskog ciklusa urađena je evaluacija putem interno sastavljenog evaluacijskog listića. Studenti su davali opću ocjenu za izborni predmet i posebne ocjene za sadržaj i rad predavača. Generalna ocjena

predmeta bila je 4,19; ocjena sadržaja 4,30; a ocjena predavača 4,21. Primijećena je pozitivna povezanost između visine ocjena i redovnog prisustva i aktivnosti na predavanjima i vježbama. Studenti koji su tokom semestra bili redovno prisutni na predavanjima i vježbama visoko su pozitivno ocijenili sve elemente nastave, za razliku od nešto nižih ocjena koje su davali studenti s većim brojem izostanaka.

Svi studenti su ocijenili modul i materiju korisnom, osim jednog studenta koji smatra da predmet nije dovoljno bitan za ovaj fakultet, a prisustvovao je predavanjima ispod 25%. Svi osim jednog bi predmet preporučili kolegama, pritom ga neki smatraju izuzetno zanimljivim, predavačem su svi zadovoljni, neki izuzetno, a glavna zamjerka je brojnost studenata na predavanjima od kojih mnogi nisu zainteresirani za rad, te nedostatak tehnologije koja bi omogućila praktičan rad na nastavi. Druga zamjerka od manjeg broja studenata je što nije bilo parcijalnih ispita sa testovima „na zaokruživanje“, jer im se to čini bolji način mjerenja znanja od zadaća „koje je mogao i neko drugi uraditi za njih“. Zanimljiv je komentar koji kaže da materija djeluje lagana, a u suštini to uopće nije, te da je informacijska pismenost jednako važna kao i opća pismenost, kao i komentar da je predmet poučan i zanimljiv. Od jednog studenta predavač i kompletan modul su dobili „čistu desetku“.

Unatoč ovakvim ocjenama, u izmjenama nastavnog plana i programa koje su uslijedile u 2013. godini ovaj predmet više nije bio u planu ni kao izborni, niti je bilo predviđeno da se studenti upoznaju sa bilo kojim njegovim segmentom, tako da je ponovo bila moguća samo edukacija u biblioteci kada se studenti obrate za pomoć i kada žele biti upućeni u one elemente informacijske pismenosti koji im se čine svrsishodnim.

Zadaće studenata će biti predmet analize koja slijedi.

Analiza pisanih vježbi iz predmeta „Bibliotečko-informacijske baze“ u akademskoj 2012/2013. godini

Koncepcija modula „Bibliotečko-informacijske baze“, implementiranog u akademskoj 2012/2013. godini prema modelu prožimanja komponenti, bila je da nakon svakog segmenta modela studenti urade zadaće u obliku pisanih vježbi na osnovu odabranih polaznih koncepata koji su trebali biti podloga za sve aktivnosti povezane sa znanjima, sposobnostima, vještinama i navikama informacijske pismenosti. Jedan takav polazni koncept je definiran na predavanjima kao primjer i vježba svih aktivnosti o kojima se na predavanjima govorilo i iz teorijskog i iz praktičnog aspekta uz učešće

studentata u izvođenju ovih vježbi. Tehničke mogućnosti nisu dozvoljavale da se sve vježbe završe u razredu, te su studenti trebali uraditi praktične zadatke kao domaću zadaću.

Studenti su trebali odabrati jedan od pet ponuđenih polaznih koncepata iz oblasti koje se izučavaju u okviru drugih modula, te u prvom zadatku iz tog polaznog koncepta definirati temu istraživanja, istraživačka pitanja, postaviti osnovnu strukturu rada, te definirati osnovne pojmove, ključne riječi i njihove sinonime kako bi mogli krenuti u potragu za informacijama i izvorima informacija relevantnim za odabranu temu. Ideja je bila da, razmišljajući o mogućoj vezi između pojmova u okviru polaznog koncepta, dođu do definirane teme i identificiraju istraživačka pitanja, koja će sa svoje strane odrediti prirodu i opseg informacijske potrebe.

Prvu zadaću je uradilo 46 studenata od kojih je maksimalan broj bodova ostvarilo samo troje, jer su odabrali polazni koncept, definirali temu istraživanja upotrebom odrednica koje su široko postavljene polazne koncepte suzili i usmjerili na konkretnija istraživanja, definirali osnovnu strukturu u skladu sa definiranom temom i istraživačkim pitanjem, te odredili ključne riječi i sinonime važne za istraživanje informacija i izvora informacija relevantnih za postavljenu temu. Naprimjer, student je odabrao polazni koncept „Mediji i kriminalitet“, te definirao temu istraživanja „Uloga medija u prevenciji kriminaliteta maloljetnika“ i istraživačka pitanja: „Da li mediji mogu pospješiti prevenciju kriminaliteta?“, „Na koji način mediji utječu na pojavu kriminaliteta među maloljetnicima?“, te definirao ključne riječi: mediji, prevencija kriminaliteta, maloljetnici, maloljetnički kriminalitet, kriminalno ponašanje, kao i sinonime: sredstva javnog informiranja, suzbijanje kriminaliteta, sprečavanje kriminaliteta, maloljetna lica, mladi, maloljetnička delinkvencija, devijantno ponašanje. Student je prezentirao polaznu strukturu rada uvodom u kojem je predvidio definiranje i konceptualizaciju pojmova „mediji“, „prevencija kriminaliteta“, „maloljetnički kriminalitet“; u glavnom dijelu rada je predvidio prezentirati neka istraživanja i znanstvene činjenice povezane sa postavljenim istraživačkim pitanjima, zaključni dio u kojem je namjeravao pokazati rezultate i spoznaje do kojih se došlo u glavnom dijelu rada, te bibliografiju ili popis korištene literature.

Drugi student je odabrao polazni koncept „Siromaštvo i trgovina ljudima“ i postavio istraživačko pitanje: „Da li je ekonomska kriza zaslužna za veću stopu trgovine ljudima?“, što je odlično postavljeno pitanje, ali prepisuje definicije siromaštva i trgovine ljudima i objašnjenja u vezi sa ovim pojmovima sa web-stranice koja nudi urađene maturske, seminarske i diplomske radove, te definira ključne riječi i sinonime koji u suštini ne

proizlaze iz zadanog istraživačkog pitanja. Sljedeći student bira iste polazne koncepte, postavlja pitanja „Šta je siromaštvo, a šta trgovina ljudima?“, kao istraživačka pitanja, a zatim definira sljedeće ključne riječi za pretraživanje informacija povezanih sa postavljenom informacijskom potrebom: beskućništvo, glad, socijalni problem, sila otmica, kriminal, što nisu ni istraživačka pitanja, a ni dobro definirane ključne riječi za pronalaženje relevantnih informacija za ovaj zadatak.

U jednoj od zadataka student sam definira polazne koncepte „Građani i siromaštvo“, što nije bilo ponuđeno, a kao istraživačka pitanja navodi: „Šta je siromaštvo, a šta su građani?“, te ključne riječi: građani, siromaštvo, te sinonime: bijeda, sirotinja, starije osobe, društvo, novac.

Također, jedan od studenata metodom copy-paste „skida“ rad o temi kompjuterskog kriminaliteta, te u naslovu i kroz cijeli rad piše „kompjuterski kriminalitet“, a ključne riječi navodi kao: <http://www.overklok.net>, <http://www.computersandlaw.cjb.net>, kompjuterski kriminalitet, prevare na kompjuteru. Još jedan student bira polazni koncept „Kompjuterski kriminalitet“, na web-stranici Fakulteta pronalazi prezentaciju predavanja iz tog predmeta, štampa je i potpisuje kao svoju zadaću.

Od 46 studenata, njih 26 ili 56,52%, ostvarilo je bodove u rasponu od 5 do 20, ovisno o prisutnim elementima vrednovanja, tri studenta su predali potpuno iste zadatke sa potpuno istim greškama i na istim mjestima, što je svojevrsan pokušaj podvale, a drugih 17 studenata ili 36,96% nije ostvarilo niti jedan bod jer su za zadaću predali maturske i seminarske radove sa određenih web-stranica (kao www.maturskiradovi.net, www.maturski.com); preuzeli ih metodom copy-paste, odštampani i potpisali.

Drugi zadatak također se odnosio na postavljena istraživačka pitanja, definirane ključne riječi za pretraživanje i prikupljanje relevantnih izvora informacija, te su studenti u elektronskom katalogu Biblioteke Fakulteta u lokalnoj COBISS-bazi, uzajamnoj bazi COBISS.BH² te COBISS-bazi nekih od uključenih država trebali pronaći izvore informacija relevantne za odabranu temu i postavljena istraživačka pitanja, pritom primijeniti različite varijante Booleovih operatora, prezentirati na koji su način došli do najznačajnijih rezultata, a sve u cilju poboljšanja strategija pretraživanja. Mogli su odabrati i elektronske dokumente kojima se na ovaj način može pristupiti, te objasniti zašto odabrane izvore smatraju relevantnim.

Ovu su zadaću uradila 43 studenta, te je ovaj put maksimalan broj bodova dobilo osam studenata. Studentima koji nisu ostvarili bodove u prvoj zadaći

² Uzajamna baza je u to vrijeme bila jedinstvena.

pružena je šansa da nanovo osmisle svoju zadaću, te urade zajedno prvu i drugu, tako da je u ovom krugu samo sedam ili 16,28% ostalo bez bodova.

Studenti koji su ostali bez bodova za ovu zadaću su u preporučenim bibliotečko-bibliografskim bazama podataka unijeli samo upit „kriminalitet“, dobili veliki broj pogodaka i bez ikakvog odabira odštampali kompletan listing.

Treća zadaća je podrazumijevala potragu za relevantnim informacijama u EBSCO-bazi, jer je ovoj bazi preko ID-a i lozinke bilo moguće pristupiti i od kuće, te su studenti zamoljeni da pronađu adekvatne izvore informacija i objasne zašto ih smatraju relevantnim. Preporučena je pretraga u osnovnom i naprednom pretraživanju uz korištenje Booleovih operatora, ekspandera i limitera te tezaurusa kako bi dobili najznačajnije rezultate za postavljene upite te shvatili principe na kojima počiva pretraga recenziranih online znanstvenih baza podataka i kakve mogućnosti pruža dobro osmišljena strategija pretraživanja.

Zadatak je uradio 21 student, od kojih je njih troje ostvarilo po 20 bodova, četiri studenta su dobila po pet bodova jer su odabrali nekoliko prvih rezultata sa listinga koji su dobili unošenjem najšireg pojma u osnovnom pretraživanju, a ostalih 14 studenata su ostvarili od 10 do 18 bodova, ovisno o elementima vrednovanja.

Najvažnije u svemu je bilo to što su studenti kroz ishode učenja stekli kompetencije koje im omogućuju pronalaženje značajnih informacija i izvora informacija za izradu radova, pripremanje ispita i stjecanje znanja izvan tražilica, te svijest da početi realizirati rad o zadanoj temi umnogome olakšavaju usvojena znanja, sposobnosti, vještine i navike informacijske pismenosti koje poboljšavaju i unapređuju informacijsko ponašanje.

Nekolicina studenata je prije realizacije ovoga zadatka potražila pomoć bibliotečko-informacijskog stručnjaka koji je predavač na ovom modulu kako bi razjasnili nedoumice i dobili dodatna objašnjenja, što im je pomoglo da ostvare bolje rezultate.

U četvrtom zadatku predviđeno je da studenti od odabranih izvora informacija sačine radnu bibliografiju u APA-stilu. Ovo je bio najteži zadatak i samo je jedan student ostvario maksimalan broj bodova, jer studenti teško razumiju elemente bibliografskog opisa, nisu im bliske vrste izvora informacija i razlike među njima, tako da je uz konsultacije i pomoć ovu zadaću uspjelo uraditi 20 studenata. Studenti nemaju znanja o tome šta je knjiga, monografija, serijske publikacije, članak iz časopisa, poglavlje u

knjizi, rad u zborniku radova. Čak i kada su upotrijebili mašine za citiranje i referenciranje te mogućnosti koje nudi Word u svojim aplikacijama za automatsko referenciranje, nisu svi studenti mogli samostalno uspješno završiti ovaj zadatak, jer nemaju znanja o različitim vrstama izvora informacija i ne poznaju elemente koji ih opisuju, bez obzira da li je riječ o štampanim ili elektronskim izvorima informacija, tako da ih nisu mogli ispravno unijeti u mašine za citiranje i referenciranje.

Peta zadaća je podrazumijevala pisanje apstrakta i predviđeno je da se realizira u razredu. Svaki student je dobio isti uvodni tekst iz članka „Pranje novca kao globalni sigurnosni izazov“ sa elementima bibliografskog opisa, te prazan list papira na kojem je trebalo napisati sažetak sa ključnim riječima i referencu za ovaj članak.

Zadatak je uradilo svih 20 studenata uz pomoć predavača i dodatna pojašnjenja, ali je činjenica da se studenti teško koncentriraju i promišljaju suštinske stvari, slaba strana im je informacijsko čitanje i bilježenje ključnih pojmova i ideja, te je u jednom slučaju apstrakt bio gotovo iste dužine kao i sam tekst. Vrlo izražen problem i u ovom zadatku je bilo pisanje reference.

U toku semestra poslije svakog predavanja i vježbi raspravljalo se i o urađenim zadaćama, nastojali su se ponovo objasniti pojmovi koji su većini predstavljali teškoće, studenti su bili podsticani da postavljaju pitanja i daju jedni drugima odgovore i komentiraju drugačija mišljenja, ali je opći utisak da nemaju dovoljno hrabrosti da iskažu ono što misle i argumentiraju mišljenje, te da im je od svega najvažnija ocjena.

Može se konstatirati da je u populaciji studenata koji su slušali ovaj predmet u akademskoj 2012/2013. godini njih 20 (ili gotovo polovina), u odnosu na 46 studenata koji su uradili prvu zadaću, usvojilo znanja, sposobnosti i vještine informacijske pismenosti koje bi trebale poboljšati njihovo informacijsko ponašanje, olakšati im i učiniti uspješnijim izradu budućih seminarskih radova i završnog rada, te podstaknuti drugačije razmišljanje i drugačiji pristup rješavanju zadataka u obrazovanju ali i u svakodnevnom životu. Kako u konstruktivističkom pristupu učenju svaki student sâm konstruira svoje znanje i snosi odgovornost za vlastito učenje i stjecanje znanja, usvojeni nivo znanja, sposobnosti, vještina i navika informacijske pismenosti ovisio je o njima samima i njihovim kognitivnim sposobnostima.

Proces učenja i usvajanja navika drugačijeg informacijskog ponašanja ovisio je o samim studentima, te je tako njih 20 u konačnici savladalo optimalne korake i, što je značajnije, počelo shvatati da je proces mišljenja i razmišljanja temeljni proces potrage za informacijama i stjecanja znanja, a

tehnologija alat koji nam u tome pomaže. Iako su svi studenti koji su slušali izborni predmet „Bibliotečko-informacijske baze“ imali priliku usvojiti znanja, sposobnosti, vještine i navike odnosno kompetencije informacijske pismenosti, njih je 20 u konačnici demonstriralo usvojena znanja koja su bila cilj poučavanja u zadacima u kojima su se ove kompetencije opredmetile.

Zaključak

Novi modeli učenja zahtijevaju stjecanje i razvijanje kompetencija informacijske pismenosti, jer one utječu na informacijsko ponašanje studenata i kvalitetu izrade studentskih radova. Informacijsko ponašanje studenata u izvršavanju zadataka u obrazovanju podloga su informacijskog ponašanja diplomiranih studenata u okruženju radnoga mjesta kao i informacijskog ponašanja u svim drugim segmentima života i rada u smislu cjeloživotnog učenja za različite životne uloge svakog pojedinca. Ostvarenje akademskih postignuća nisu glavni izazovi za sadašnje i buduće generacije studenata. Glavni izazovi su povezani sa stjecanjem kompetencija potrebnih za uspješno funkcioniranje u globaliziranom svijetu informacija i tehnologije, a stjecanje ovakvih kompetencija započinje u obrazovanju, osobito visokoškolskom, jer se na osnovu znanja, sposobnosti, vještina i navika informacijske pismenosti stečenih u visokom obrazovanju stječu i odgovarajuće sposobnosti primjenjive u savladavanju složenih nestrukturiranih zadataka radnih mjesta. U skladu sa konstruktivističkom paradigmom obrazovnih procesa i novim modelima učenja u kojima se vrednuje saradnja, kreativnost, reflektivnost, aktivni angažman, a povezano sa tehnološkim promjenama i aplikacijama web 2.0, kompetencije informacijske pismenosti dobijaju dimenziju metakompetencija uz puno učešće više domena: kognitivnih, metakognitivnih, afektivnih i bihevioralnih. Sprega između procesa učenja i razvijanja vještina učenja nužnih za kontinuirano doživotno učenje i pronalaženja, lociranja, identificiranja, prikupljanja, odabira, vrednovanja, analize, sinteze, upotrebe, razmjene i prenošenja informacija na kojima počiva znanje je multidisciplinarno područje informacijske pismenosti koja bi trebala biti sastavni dio kurikuluma svih nivoa obrazovanja i svih znanstvenih disciplina kako na nacionalnom tako i na fakultetskom te na nivou pojedinih predmeta.

Literatura

1. Bennet, S. (2009) „Libraries and learning: a history of paradigm change“, portal *Libraries and the Academy*, 9 (2), 181–197.
2. „Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje: Europski referentni okvir“. Prevela Zlata Pavić, 1–20. Dostupno na: www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/graanski_odgoj/EK.doc (pristup: 24. 6. 2014).
3. Kurbanoglu, S., E. Grassian, D. Mizrachi, R. Catts, S. Špiranec, ur. (2013) *Worldwide commonalities and challenges in information literacy research and practice*, European Conference on Information Literacy, ECIL 2013, Istanbul, Turkey, Springer.
4. Lasić-Lazić, J., S. Špiranec, Zorica M. Banek (2012) „Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjavanju“, *Medijska istraživanja*, 18 (1), 125–142.
5. Lasić-Lazić, J., ur. (2004) *Odabrana poglavlja iz organizacije znanja*, Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Zagreb.
6. Lasić-Lazić, J. (1996) *Znanje o znanju*, Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, Zagreb.
7. Rašidović, B. E. (2011) „Informacijska pismenost i visokoškolske biblioteke – edukacija korisnika: Model Univerziteta u Sarajevu“, magistarski rad, Filozofski fakultet, Sarajevo.
8. Rašidović, B. E. (2014) „Model prožimanja komponenti u curriculumu Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu“, u: *Juni na Uni: informacijska pismenost – cjeloživotno učenje*, zbornik radova, Grafičar, Bihać, 54–63.
9. UNESCO (1998) „World declaration on higher education for the twenty-first century: vision and action“, dostupno na: http://www.unesco.org/education/educprog/wche/declaration_eng.htm (pristup: 26. 3. 2014).